

Juryrapport

De Nederlandse Bouwprijs 2019

DE WINNAARS EN GENOMINEERDEN

Juryrapport **Winnaars en genomineerden De Nederlandse Bouwprijs 2019**

Vooraf

Utrecht, 4 februari 2019

Stichting De Nederlandse Bouwprijs kent sinds 1991 De Nederlandse Bouwprijs toe. De stichting reikt deze onafhankelijke prijs één keer in de twee jaar uit. Met het uitreiken van De Nederlandse Bouwprijs wil de stichting de kwaliteit en het onderscheidend vermogen van de bouw bevorderen én het veelzijdige bouw talent in Nederland stimuleren.

Het secretariaat van Stichting De Nederlandse Bouwprijs heeft dit jaar 70 inzendingen ontvangen, waarvan 55 projecten en producten en 15 jonge talenten met toekomst. De inzendingen zijn door de jury met ondersteuning van een prejury beoordeeld op basis van de bijdrage die zij leveren aan maatschappelijke doelstellingen die kunnen worden afgemeten aan de criteria People (mensen), Planet (milieu), Profit (winst) de zogenoemde 3 P's. Een uitgebreide toelichting op de jurycriteria kunt u lezen op pagina 14 van dit juryrapport.

Deze editie van De Nederlandse Bouwprijs valt het de (pre)-jury bijzonder op dat de inzendingen bevestigen dat de bouwbranche zich goed aan het profileren is op het gebied van de circulair ontwerpen en bouwen. De mate waarin de sector het integraal en interdisciplinair bouwen laat zien, is verrassend hoog en waardeert de jury enorm! De jury doet een oproep aan de overheid om de leefbaarheid en vergroening van de stad in de schaarse openbare ruimte in de aanbestedingsregels vast te leggen. En aan de sector vraagt de jury om 'groen bouwen' integraal mee te nemen in het ontwerp en bouwproces. "Dit betekent dat we méér biodiversiteit achterlaten dan dat er vooraf werd aangetroffen; we zijn immers gast in het landschap", aldus juryvoorzitter prof. dr. Louise E.M. Vet, Directeur van het Nederlands Instituut voor Ecologie (NIOO-KNAW) en hoogleraar Evolutionaire Ecologie (WUR).

People, planet, profit

De maatschappij stelt kritische eisen aan de sector die vragen om slagvaardigheid op het gebied van energiezuinigheid en grondstoffen (her)gebruik op weg naar een circulaire economie. In deze gedachte gaat het niet om het bouwwerk of bouwproduct op zichzelf, maar om wat het bijdraagt aan de maatschappelijke doelstellingen. De jury zoekt daarbij naar inzendingen die een goede balans laten zien van de 3 P's en die innovatief, verrassend en grensverleggend zijn. Denk hierbij aan financiering, materiaalgebruik en productietechnieken, procesbeheersing en opdrachtgeverschap.

Indien van toepassing hebben de prejury en de jury zich onthouden van stemming bij projecten, producten of personen waar zij persoonlijk bij betrokken zijn of zijn geweest.

Prijsuitreiking De Nederlandse Bouwprijs

De jury van De Nederlandse Bouwprijs heeft in drie categorieën en in Talent met Toekomst nominaties toegekend en een aantal eervolle vermeldingen. Eervolle vermeldingen zijn toegekend omdat de jury deze projecten vanwege hun bijzondere bijdrage wil uitlichten om daarmee de sector te stimuleren dat dergelijke initiatieven ook in de toekomst navolging krijgen. De winnaars van De Nederlandse Bouwprijs 2019 zijn bekendgemaakt tijdens de feestelijke prijsuitreiking op 4 februari 2019. Het juryrapport geeft een beschrijving van zowel de winnaars als de genomineerden en zijn voorzien van jurycommentaar.

Secretariaat Stichting De Nederlandse Bouwprijs

Winnaar en genomineerden in de categorie Gebouwen

In Nederland gerealiseerde nieuwbouw, transformatie, renovatie of restauratie in woning- en utiliteitsbouw.

Winnaar van De Nederlandse Bouwprijs 2019 in de categorie Gebouwen is:

Biosintrum

Kandidaat: Paul de Ruiter Architects

Samenwerkende partijen

- Gemeente Ooststellingwerf
- Natuurlijk Bouwen B.V.

Omschrijving inzending:

De overgang van een eindige op fossiele grondstoffen gebaseerde lineaire economie naar een circulaire en bij voorkeur biobased economie is zeer actueel. Het Biosintrum is een energieneutraal gebouw, dat voor meer dan 80% bestaat uit biobased materialen en een inspiratiebron vormt voor studenten en professionals. Het Kenniscentrum op zichzelf is de ervaring van de Biobased Economy waar kennisdeling en innovaties tot stand worden gebracht. De niet alledaagse vorm van het gebouw, een drie-poot, versterkt de iconische waarde.

De Gemeente Ooststellingwerf heeft Paul de Ruiter Architects opdracht gegeven tot het ontwerp van het uitzonderlijk duurzaam BREEAM Outstanding Biosintrum als het bruisende hart van het Ecommunitypark. Een kennis- en innovatiecentrum om de Biobased economie te ontwikkelen en nog meer te verankeren in Oosterwolde en omgeving. Het Biosintrum slaat een brug tussen het bedrijfsleven en de onderwijssector. Zelfs de bouw en het ontwerp van het gebouw komt in samenwerking met lokale bedrijven en overheidsinstellingen tot stand.

Jurycommentaar:

De jury vindt dit gebouw een fraaie inbedding in de natuur waarbij gebruik is gemaakt van nieuwe toepassingen. Dit gebouw bewijst dat zwaar ogende constructies niet nodig zijn. Het hoofdaspect van de bouw betreft natuurlijke materialen. Dit is een voorbeeldproject van een integrale aanpak van biobased materialen, circulair bouwen én waar bovendien de totale groene inpassing in het ontwerp is meegenomen. Volgens de jury bevestigt dit project dat de toepassing van biobased materialen geen science fiction maar realiteit is. Heel inspirerend vindt de jury het betrekken van de doelgroep bij het ontwerp en de bouw van het gebouw. De mate waarin de interdisciplinaire aanpak is toegepast, is heel specifiek en bijzonder te noemen. Deze vorm van samenwerken en inbreng levert zo veel toegevoegde waarde op, omdat je samen tot oplossingen komt waar je alleen nooit aan had gedacht. Dit moet volgens de jury wel heel stimulerend werken voor de nieuwe generatie en deze lessen nemen ze mee naar de toekomst. Het gebouw staat model voor de verdere ontwikkeling van het Ecommunitypark.

De genomineerden in de categorie **Gebouwen** zijn:

The Green House

Kandidaat: Ballast Nedam

Samenwerkende partijen

- Strukton
 - Albron
-

Omschrijving inzending:

In het centrum van Utrecht is eind 2017 The Green House verzezen, een circulair paviljoen dat ruimte biedt aan een restaurant met eigen urban farm en een vergadercentrum. Strukton, Ballast Nedam en Albron zijn een partnerschap aangegaan van 15 jaar voor de bouw en exploitatie van The Green House. Strukton en Ballast Nedam als ontwikkelaar / gebouweigenaar / energieleverancier / onderhoudspartij en Albron als conceptontwikkelaar, inrichter en horeca exploitant. Het integrale circulaire ontwerp is vervaardigd door architectenbureau cepezed. "We willen circulariteit mainstream maken." Geen niche of alternatieve sfeer, maar ook geen overdreven luxe. Toegankelijkheid staat voorop. The Green House moet een plek zijn waar geïnteresseerden rondom circulariteit samenkomen en eten & drinken.

Jurycommentaar:

Indrukwekkend voorbeeldproject van een integrale aanpak van een circulair gebouw van sociale circulariteit, materialen, energie tot businessmodellen. In dit gebouw zijn de aspecten van circulariteit op brede basis meegenomen. Opvallend vindt de jury dat dit gebouw tot en met de fundering kan worden opgepakt voor recycling of hergebruik. De uitspraak: "We willen circulariteit mainstream maken", getuigt van lef en ambitie. Het betrekken van de eindgebruiker bij het verhaal van je gebouw zorgt ervoor dat je het gesprek over circulariteit in de sociale omgeving op gang brengt. Dat kan een brede omslag in denken teweegbrengen. De jury vindt het een gemiste kans dat er minimale aandacht is voor groenvoorziening rondom het gebouw en dat geldt eigenlijk voor het hele stationsgebied. De sector heeft voorbeelden zoals The Green House nodig. Dit is de bouw- en ontwerpopgave van de toekomst.

Circl

Kandidaat: De Architecten Cie B.V.

Samenwerkende partijen

- ABN AMRO
 - BAM Bouw + Techniek
 - Traject
 - DGMR
 - TU Delft
 - Doepelstrijkers
 - Ex Interiors
 - Donkergroen
-

Omschrijving inzending:

Het nieuwe paviljoen 'Circl' is een uitgesproken praktijkvoorbeeld van duurzaam en circulair ontwerpen. In het proces is er vanaf het begin rekening gehouden met het hergebruik van de toegepaste materialen. Met het realiseren van een circulair paviljoen is een filosofie in de praktijk gebracht. Samen met opdrachtgever ABN AMRO, de TU Delft en de BAM zijn oplossingen gevonden voor vraagstukken die zich gaandeweg het proces aandienen. De wil en gedrevenheid van het team om een maximaal circulair gebouw te realiseren heeft geleid tot het uiterst haalbare; Circl is een prachtig ijkpunt geworden voor waar wij anno 2018 staan op het gebied van circulariteit. Het is een openbaar gebouw,

bedoeld voor bijeenkomsten en ontmoetingen, met een vergadercentrum, multifunctionele ruimte, horeca, en een publieke daktuin. Het is zelfvoorzienend in energie. Er zijn zoveel mogelijk gebruikte materialen toegepast. Het gebouw is flexibel van opzet en kan geheel gedemonteerd worden, zodat alle onderdelen hergebruikt kunnen worden. Er zijn alleen non-toxische grondstoffen gebruikt.

Jurycommentaar:

Op de Zuidas omgeven door de financials is een icoon van circulariteit neergezet. Het bijzondere aan deze nominatie is de pioniersmentaliteit waarmee de Architecten Cie deze ontwerp-opgave heeft aangepakt. Het bureau had weinig tot geen kennis op het vlak van circulair bouwen en ontwerpen, maar wat ze wel hadden, was de ambitie om van Circl een circulair gebouw te maken. Lovende woorden spreekt de jury uit over de toepassing van gelijkstroom i.p.v. wisselstroom. Voor Nederland de eerste grote toepassing in een gebouw en waarmee een enorme verlaging in het stroomverbruik kan worden gerealiseerd. Het opstellen van een gebouwspaspoort waarin de herkomst van diverse componenten is terug te vinden, is goed gevonden en zeer kansrijk voor de toekomst. Het feit dat ABN AMRO een circulair imago nastreeft, biedt naast financiële ruimte ook de mogelijkheid om de proeftuin van circulair ontwerpen volop te benutten. Ook de samenwerking met Studio RAP spreekt de jury aan. Door gebruik te maken van algoritme en digitale productietechnieken kan de sector flinke stappen zetten richting ontwerp-, productie- en daarmee procesoptimalisatie. Daarmee voeg je waarde toe aan circulair bouwen. Ook het feit dat het gebouw ontworpen is op basis van de materialen die al aanwezig waren én nieuwe materialen zijn ontworpen met het oog op de toekomst, maakt het bijzonder circulair. Het groene aspect van de openbare ruimte, het maaiveld is opgetild, waardeert de jury.

Eervolle vermeldingen in de categorie Gebouwen

Eervolle vermeldingen zijn toegekend omdat de jury deze projecten vanwege hun bijzonder inspirerende bijdrage wil uitlichten om daarmee de sector te stimuleren en dergelijke initiatieven ook in de toekomst navolging krijgen.

Flexwonen-Transformatie Willemstraat

Kandidaat: architecten|en|en

Samenwerkende partijen

- Woningcorporatie Woonbedrijf
- Adviesbureau Tielemans
- Nobel Advies
- Okko Project
- Van Santvoort Bouw

Omschrijving inzending:

Door het hergebruik van oude Spaceboxen is de kantoorlocatie Willemstraat (Eindhoven) van woningcorporatie Woonbedrijf getransformeerd naar een tijdelijk woongebouw. Na een periode van maximaal 10 jaar zal het huidige pand plaatsmaken voor nog te ontwikkelen nieuwbouwplannen in de binnenstad. In de tussentijd helpt het de stad in de grote vraag naar extra huurwoningen. Het doel van Flexwonen is woonruimte bieden voor mensen die snel een betaalbare huurwoning zoeken, maar weinig kans hebben om er een te vinden. De woning is voor één persoon en je woont er tijdelijk. Flexwonen is dus een goede oplossing voor iemand die snel een woning nodig heeft.

Jurycommentaar:

Een aantrekkelijke oplossing voor het hergebruik van bestaande units voor een termijn van 10 jaar. De jury wil een groot compliment uitspreken naar het gemeentebestuur van Eindhoven vanwege de flexibele opstelling in dit 'Plug in City'-concept'. De gemeente, woningcorporatie en de architect hebben met Flexwonen een geweldige (tijdelijke) oplossing voor een groot maatschappelijk probleem: betaalbare woonruimte voor een specifieke doelgroep realiseren. In dit project zijn duidelijk 'The Natural Step criteria' toegepast, waarbij ook is nagedacht over de bestemming van de spaceboxen over tien jaar. Dergelijke initiatieven verdienen brede navolging. Zeer goed gedaan!

De Glazen Zaal

Kandidaat: Octatube

Samenwerkende partijen

- Octatube Services
- Bouwteam Lochal Tilburg
- Civic Architects
- Braaksma en Roos Architecten B.V.
- Kees Spanjer
- Mick Eekhout
- Rob Metkemeijer

Omschrijving inzending:

De beroemde Glazen Muziekzaal, in 1988 door architect Kees Spanjers van Pieter Zaanen Architecten, constructief ontwerper Mick Eekhout en akoestisch adviseur Rob Metkemeijer van Peutz ontworpen, werd in 1999 geproduceerd en in 1989-1990 in de Beurs van Berlage gebouwd. Toen het Nederlands Philharmonisch Orkest de Beurs van Berlage verliet in 2012, raakte de zaal overbodig. De toenmalige directie wilde de zaal laten afbreken en vernietigen. Na protest van de originele ontwerpers, werd een overeenkomst gesloten. De zaal zou voor het symbolische bedrag van één euro worden verkocht. Wel met de voorwaarde dat de complete zaal elders in originele staat weer werd opgebouwd met exact dezelfde kwaliteit van akoestiek en esthetiek.

Amper 25 jaar na de ingebruikname werd de De Glazen Zaal gekocht door de Gemeente Tilburg en daarmee het Glazen hart van het nieuwe cultuurcentrum de 'Lochal' in Tilburg. De Muziekzaal is inmiddels opnieuw gemonteerd, slechts enkele onderdelen werden vervangen. De Glazen Zaal staat op de eerste verdieping van het nieuwe cultuurcentrum van Tilburg, de Locomotiefhal ('Lochal'). Het interieur van de Lochal is herontworpen door Braaksma Roos en The Civic Architects, met nog andere architecten op verschillende onderdelen. De zaal staat nu t.o.v. het originele ontwerp andersom. Men komt aan de zijde van de 'cellobuik' wand binnen, door transparant glas, terwijl de andere drie wanden donkergrijs glas hebben, meer privacy. De glazen cello wand zorgt ervoor dat de zaal één wordt met de naastgelegen lobbyruimte. De akoestiek is nog even excellent, de bouwkundige positionering is bewust geheel anders.

Jurycommentaar:

Deze inzending en het project heeft alle aspecten van 'behoud van waarde' in zich: cultureel, historisch en esthetisch. Er is voor de volle 100% sprake van hergebruik. Hoewel dit interieurelement bouwfysisch gezien misschien niet erg complex is, is dit een mooi voorbeeld van totaal hergebruik. En daarmee een voorbeeld voor de sector!

Winnaar en genomineerde in de categorie Bouwmaterialen & -systemen

In Nederland ontwikkelde en toegepaste bouwmaterialen en -systemen.

Winnaar van De Nederlandse Bouwprijs 2019 in de categorie Bouwmaterialen & -systemen is:

SUPERLOCAL – Super Circular Estate

Kandidaat: HEEMwonen

Samenwerkende partijen

- Gemeente Kerkrade
- IBA Parkstad
- Bouwbedrijf Jongen
- Dusseldorp infra, sloop en milieutechniek
- Waterschapsbedrijf Limburg
- Waterleidingsmaatschappij Limburg
- Zuyd Hogeschool
- Gemeente Landgraaf
- Gemeente Brunssum
- VERAS
- Stadsregio parkstad Limburg

Omschrijving inzending:

De ambitie van de circulaire gebiedsontwikkeling SUPERLOCAL is om de materialen van drie leegstaande hoogbouwflats in de krimpregio Parkstad te hergebruiken voor de bouw van circa 130 sociale huurwoningen en de inrichting van het openbaar gebied. In Bleijerheide (Kerkrade) stonden tot kortgeleden vier hoogbouwflats met in totaal 400 woningen. De flats voldeden niet meer aan de huidige woonwensen, in verband met bevolkingskrimp is in 2012 één flat gesloopt. Woningcorporatie HEEMwonen, eigenaar van de flats, constateerde dat door sloop behalve de direct tastbare waarde, zoals het gebouw, ook sociale structuren tussen bewoners en het gedachtegoed verloren gaan. Bovendien verdwijnt als gevolg van de sloop een grote hoeveelheid goedkope huurwoningen, waar toenemende vraag naar is. Gesteund door het Europese Urban Innovative Actions fonds wordt in het SUPERLOCAL-project geëxperimenteerd met innovatieve oplossingen die een circulaire economie bevorderen.

In 2018 is een Expogebouw opgeleverd, een bouwkundig experiment om te onderzoeken of woningen gemaakt kunnen worden van de materialen en bouwstoffen die vrijkomen bij de sloop van een flat. Het Expogebouw bevat de belangrijkste elementen van een reguliere woning, waardoor het als test fungeert voor het hergebruiken van sloopmaterialen bij de realisatie van nieuwe woningen. De basis van het Expogebouw zijn betonnen appartement-delen die losgezaagd zijn, opgesplitst en uitgehesen. Elk betonnen casco is met behulp van een 52-meter hoge kraan uitgehesen en naar de nieuwe bestemming binnen het projectgebied vervoerd.

Jurycommentaar:

Bij dit project is sprake van een uitzonderlijk hoge mate van hergebruik: een modulair systeem van een niet modulaire gedachte. Dit systeem biedt een uitstekende oplossing voor een groot probleem waar een krimpregio mee te maken heeft. Dit flatgebouw stond immers al 6 jaar leeg. De jury prijst het experiment en de manier waarop is nagedacht over groenvoorziening en de waterberging, maar merkt tegelijk op dat de opschaalbaarheid lastig is. Weliswaar is hier sprake van meer dan alleen bouwmaterialen hergebruiken, maar of dit hergebruik financieel gezien (Profit) ook aantrekkelijk is, daarbij plaatst de jury een voorzichtig vraagteken. De sociale aspecten, de innovatieve samenwerking, de gedeelde verantwoordelijkheden en de klankbordgroep is indrukwekkend te noemen. Deze integrale aanpak heeft als uitwerking dat het hele gebied een vernieuwde functie en leefbaarheid krijgt. Het is daarmee een sprekend voorbeeld voor de sector dat navolging verdient!

De genomineerde in de categorie **Bouwmaterialen & -systemen** is:

Circulair beton

Kandidaat: New Horizon Urban Mining B.V.

Samenwerkende partijen

- Urban Mining Collective
- Rutte Groep, Amsterdam

Omschrijving inzending:

New Horizon brengt Urban Mining in de praktijk. Het bedrijf ontmantelt risicodragend gebouwen voor projectontwikkelaars en woningcorporaties en oogsten daaruit herbruikbare materialen. Hun doel is zoveel mogelijk van de vrijkomende materialen hoogwaardig (!) her te gebruiken. Daartoe investeren zij in innovaties (technisch innovaties en systeem innovaties). In de reeks van gelanceerde innovaties heeft de circulaire betonverwerking middels de zogenoemde, Smart Liberator, de grootste impact. New Horizon is in staat oud beton te scheiden in zand, grind en cement (in plaats van het te mengen tot een steenachtig mengsel dat alleen nog als fundatie van wegen kan worden gebruikt). Zo'n 30-40% van het in het oude beton aanwezige cement is bovendien niet geactiveerd en is dus als 'nieuw cement' terug te winnen door onze techniek. New Horizon werkt samen familiebedrijf Rutte Groep en de uitvinder van deze techniek (Koos Schenk).

Jurycommentaar:

De jury vindt de techniek om uit oud beton het zand, grint én het cement dat niet reageerde te scheiden en te hergebruiken voor het maken van nieuw beton veelbelovend. Het zet daarmee een belangrijke stap in de toepassing van duurzamer beton. Bij het maken van traditioneel beton, komt er veel CO₂ vrij. Met deze innovatieve wijze van betonverwerking wordt de uitstoot van CO₂ enorm gereduceerd. Met deze nominatie wil de jury New Horizon aanmoedigen om de 'proof of concept en go-to-market fase' van circulair beton te verstevigen en breed uit te rollen. De jury kijkt daarom met belangstelling uit naar het waar maken van de prestatiebelofte.

Eervolle vermelding in de categorie Bouwmaterialen & -systemen

Eervolle vermeldingen zijn toegekend omdat de jury deze projecten vanwege hun bijzonder inspirerende bijdrage wil uitlichten om daarmee de sector te stimuleren en dergelijke initiatieven ook in de toekomst navolging krijgen.

Regiokantoor Natuurmonumenten

Kandidaat: RINK TILANUS

Samenwerkende partij

- Natuurmonumenten
- Braspenning
- B2CO
- Glasschuim Nederland
- Coendoen
- Dyckerhoff Basal

Omschrijving inzending:

Aan de boorden van de Oosterschelde is de afgelopen jaren een natuuronwikkelingsgebied gerealiseerd: een nieuwe habitat voor vele soorten vogels en bijzondere planten als zeekraal, zilte rus en zeeaster. Ten zuiden van Zierikzee, in het uiterste puntje van dit gebied aan de zuidrand van Schouwen Duiveland, is recent het regiokantoor van Natuurmonumenten opgeleverd. Het nieuwe gebouw beoogt een natuurlijk object te worden in zijn omgeving: een ziltwatermoeras van slikken en

schorren. Het object is in zijn geheel uitgevoerd in beton, een type beton dat in Nederland nog niet eerder is toegepast: glasschuimbeton. Met dit beton kan een massieve schil gerealiseerd worden die alle functies vervult: thermisch, constructief en bouwkundig. Om de eigenschappen van dit beton ten volle te benutten en de vorm van het object te versterken zijn de wanden en het dak op eenzelfde wijze vervaardigd: horizontaal.

Jurycommentaar:

Een architectonisch pareltje door toepassing van innovatief glasschuimbeton en een prachtig voorbeeld van bouwen in/met de natuur, inbedding in bestaand landschap, de beleving ervan en de mogelijkheden voor andere organismen om zich op het gebouw te ontwikkelen. Het gebruik van glasschuimbeton belooft een interessante toepassing in kwetsbare gebieden, aan de boorden van de Oosterschelde, maar eigenlijk overal waar plek is voor een bijzonder gebouw. Het goed isolerende vermogen en de mogelijkheid tot bemossing is veelbelovend. De jury vindt het bijzonder te noemen dat met dit materiaal een enkele laag draagconstructie, isolatie, warmteaccumulerend vermogen en twee verschillende esthetische uitstralingen binnen en buiten zijn gerealiseerd.

Genomineerden in de categorie Civiele kunstwerken

In Nederland gerealiseerde bruggen, viaducten, tunnels en overige civiele kunstwerken.

Winnaar van De Nederlandse Bouwprijs 2019 in de categorie **Civiele kunstwerken** is:

Hoogwatergeul Veessen Wapenveld

Kandidaat: ZUS [Zones Urbaines Sensibles]

Samenwerkende partij

- Lodewijk Baljon Landschapsarchitecten
- Boskalis
- Van Hattum en Blankevoort
- Witteveen+Bos
- Veenenbos en Bosch
- Waterschap Vallei en Veluwe
- Rijkswaterstaat
- Volkerinfra

Omschrijving inzending:

Tussen Veessen en Wapenveld is in het kader van Ruimte voor de Rivier een hoogwatergeul gerealiseerd. Het is binnen dit programma een van de grootste, meest effectieve projecten en wordt door de pers al getypeerd als een nieuw 'Deltawerk'. In plaats van het water binnen de bestaande dijken te houden geeft de geul bij extreem hoogwater ruimte aan de IJssel. Door het openen van de geïntegreerde kleppen ontstaat er een by-pass voor de rivier wat zorgt voor een verlaging van de waterstand tot ver stroomopwaarts.

De Hoogwatergeul heeft een lengte van 8 kilometer en wordt geflankeerd door nieuwe dijken. De 800 meter lange bruggen aan de noord- en zuidzijde vormen respectievelijk de inlaat en uitlaat voor het water. Daarnaast bieden ze bij hoogwater toegang tot de dorpen op de oeverwal. Door de opzet van de Hoogwatergeul kan bij een normaal en hoog waterpeil het huidige agrarisch gebruik van de gronden in de geul voortgezet worden. Bij een eens in de 100 jaar voorkomende stormvloed worden de kleppen van de inlaat opengezet waardoor de omringende bewoonde gebieden beschermd zijn.

Jurycommentaar:

De Hoogwatergeul Veessen Wapenveld is een enorme ingreep in het landschap maar oogt bescheiden. De jury is van mening dat hier sprake is van een toonbeeld van landschappelijke schoonheid. Een prachtig staaltje Hollandse Delta met veiligheid binnen een integrale gebiedsaanpak. Het feit dat deze inpassing in het landschap bij dreigend hoog water de IJssel met 71cm kan verlagen is indrukwekkend! Hier komt alles samen: klimaatadaptatie, natuurwaarde (natte en droge plekken en speciale paaiplekken), verbeterde omstandigheden voor de boeren én een belevingswaarde door nieuwe recreatiemogelijkheden toe te voegen. Volgens de jury is dit het resultaat wanneer een interdisciplinair team van architecten, landschapsarchitecten en ingenieurs gaan samenwerken; een oplossing die doet waarvoor het ontworpen is - hoogwater beheersen - maar die ook mooi opgaat in de omgeving. Hier geldt 1+1=3; iedere betrokkene in de omgeving gaat erop vooruit!

Biocomposiet fietsbrug Ritsumasyl

Kandidaat: provincie Fryslân

Samenwerkende partijen

- Strukton Civiel
- Delft INFRA Composites
- Witteveen+Bos
- SWECO
- Antea Group
- GreenPAC
- SPIE

Omschrijving inzending:

Provincie Fryslân onderschrijft de ambitie van het Rijk om in 2050 volledig 'circulair' te zijn en wil daarin voorop lopen. Daarom is het doel gesteld om in 2025 de meest gunstige ontwikkelregio van Nederland te zijn en een plek te hebben in de top 3 van Europa. Op weg naar een volledig circulaire economie slaat de provincie een innovatieve weg in met een biocomposiet fietsbrug over het Van Harinxmakanaal bij Ritsumasyl. De fietsbrug heeft een beweegbare, vrije overspanning van 22 meter en - inclusief de aanbruggen - totaal 66 meter biocomposiet brugdek. Hierbij zijn hernieuwbare grondstoffen zoals vlas en hars de basis voor het nieuwe product.

Het bouwteam heeft de website www.drive.frl opgezet, waarop het gehele ontwikkelproces van het biocomposiet breed gedeeld wordt. Met de uitwerking van deze innovatie tonen de betrokken partijen aan dat biocomposiet goed inpasbaar is in de infrastructuur. Het bouwteam is met de ontwikkeling en realisatie van deze brug een koploper in de toepassing van biocomposieten in de infrastructuur en opent hiermee nieuwe wegen voor circulair bouwen en het sluiten van kringlopen.

Jurycommentaar:

De ambitie van Friesland ligt er niet om en de biocomposiet brug is een uitstekend voorbeeld van voortvarende samenwerking. Volgens de jury is hier duidelijk sprake van waardecreatie door een efficiënte privaat-publieke samenwerking. Het moet ook zeer inspirerend zijn voor studenten met veel kennisontwikkeling nu en voor de toekomst. Het is een mooie eerste toepassing van een nieuw bouw materiaal, biocomposieten (vlas, hars). De jury beoordeelt het ontwerpproces evenals de materiaalkeuze als interessant. Deze ontwikkeling is uniek te noemen in de infrastructuur. Ook over de manier waarop dit bouwteam kijkt naar het product hars is de jury zeer te spreken. Hun ambitie om dit complexe proces nog verder te verbeteren en de oproep aan de industrie om type harsen te ontwikkelen die volledig biobased zijn en daardoor hergebruik of recycling mogelijk maken, waardeert de jury en moedigt zij aan. De aansluiting op de culturele geschiedenis (oude vlas-industrie) van Friesland vindt de jury zeer inspirerend. Ook de visuele kwaliteit van het civiele kunstwerk is volgens de jury in orde!

Winnaar en genomineerden categorie Talent met toekomst

Young professionals (tot +/- 40 jaar) van deelnemende bouwteams die een opvallende bijdrage hebben geleverd aan de totstandkoming van het ingezonden gebouw, civiele kunstwerk of bouw materiaal of -systeem. Deze personen worden voorgedragen door teams en organisaties die in de categorieën Gebouwen, Civiele kunstwerken en Bouwmaterialen & -systemen deelnemen aan De Nederlandse Bouwprijs 2019.

Winnaar categorie Talent met toekomst is:

Kandidaat: **Saartje van der Made – Benthem Crouwel Architects**
Project: **Noord/Zuidlijn**

Omschrijving Talent met toekomst:

Toen Saartje van der Made in 2008 bij Benthem Crouwel Architects kwam werken was zij net afgestudeerd en had nog weinig werkervaring. Haar afstudeerscriptie ging over ondergronds bouwen en dan in het bijzonder over hoe mensen dit soort ruimtes ervaren en beleven, hoe je onder de grond omgaat met licht, routing, wayfinding, etc. Het was geen toeval dat zij meteen als assistent ontwerper mocht gaan werken aan het project Noord/Zuidlijn, de nieuwe metrolijn in Amsterdam. Het is kenmerkend voor de manier van werken bij Benthem Crouwel Architects dat je als jonge ontwerper vrij snel in het diepe wordt gegooid en - uiteraard wel onder begeleiding - veel vrijheid en verantwoordelijkheid krijgt, ook binnen grote projecten.

Het project liep op dat moment al 10 jaar. De ruwbouw was op dat moment al aanbesteed en in aanbouw, de afbouw zou opnieuw aanbesteed worden. Dat had als voordeel dat er een prachtige kans ontstond om de gehele afbouw opnieuw te ontwerpen. Saartje maakte een grondige analyse van wat de stations met elkaar verbond en wat ze van elkaar onderscheidde. Wat was - op elk schaalniveau, van stedenbouwkundige inpassing tot detaillering, archeologie, kunst, materialen - de visie achter het ontwerp? Nadat zij in kaart had gebracht aan welke eigenschappen de materialen moesten voldoen om deze visie optimaal uit te dragen, zijn binnen deze kaders alle afwerkingen opnieuw ontworpen. Het resultaat is hoogwaardige architectuur, met een duidelijke en herkenbare beeldtaal, die ook effectief en functioneel is. Het nieuwe design werd vastgelegd in een visiedocument (2010), waar alle verdere ontwerpbeslissingen op gebaseerd zijn. Saartjes visie heeft zo een bepalende rol gespeeld in hoe de ondergrondse stations er uit zijn gaan zien.

Haar ideeën over de stedenbouwkundige inpassingen van de station hebben geresulteerd in de karakteristieke uitstraling van de entreegebieden, waar het materiaal van de straat overloopt in de entree om daarna te veranderen in de materialen die typerend zijn voor de ondergrondse ruimte. Ook de positionering van de - eveneens door Benthem Crouwel Architects ontworpen - woongebouwen op de twee hoeken Ferdinand Bolstraat en Albert Cuypstraat, die zijn opgetild van maaiveld om ruimte te maken voor de metro-entrees, is door Saartje bedacht.

Tenslotte heeft zij de tijdelijke metrotoegang bij station Amsterdam Centraal ontworpen, een door het publiek zeer goed ontvangen voorziening die ervoor zorgde dat ook tijdens de langdurige aanleg van de Noord/Zuidlijn, de Amsterdamse metro een waardige en toegankelijke entree behield.

Jurycommentaar:

Saartje is voor twee projecten voorgedragen: de Noord/Zuidlijn en Goede Doelen Loterij Hoofdkantoor. Het feit dat ze op zo'n jonge leeftijd (net afgestudeerd) aan deze twee projecten heeft mogen werken, zegt veel over haar kwaliteiten en vaardigheden. Saartje geeft aan 'geen last te hebben van architectuur' hetgeen haar bescheiden en tegelijkertijd grootse creatieve persoonlijkheid weergeeft. De wijze waarop zij haar visie op de beleving in en om de metrolijn heeft geformuleerd 'zoals water van de berg afglijdt' is volgens de jury bijzonder inspirerend. De jury vindt het prijzenswaardig dat Saartje zo jong en met weinig ervaring een enorme verantwoordelijke en beeldbepalende rol kreeg bij de Noord/Zuidlijn en kan de mening van Saartje bevestigen dat de Noord/Zuidlijn een 'familie van stations' herbergt.

De genomineerden categorie **Talent met toekomst** zijn:

Kandidaten: **Max Rink & Niels Tilanus**
Project: **Regiokantoor Natuurmonumenten**

Omschrijving Talent met toekomst:

De rol van Max Rink en Niels Tilanus is in eerste instantie geweest om de opdrachtgever enthousiast te maken om een innovatief materiaal (warmbeton en/of glasschuimbeton) toe te gaan passen voor een nieuw gebouw. Daarna hebben wij mogelijke leveranciers benaderd en uiteindelijk de opdrachtgever in contact gebracht met de meest geschikte kandidaat. Nadat deze mogelijkheid er was, hebben wij Natuurmonumenten ervan overtuigd om een bouwteam samen te stellen. Met dat bouwteam zijn we vervolgens gaan kijken hoe het gebouw, de achterliggende ideeën, het nieuwe materiaal en de nieuwe manieren van toepassen ervan te realiseren binnen budget. Hiertoe hebben we proeven met de aannemer geïnitieerd en uitgevoerd om deze toepassingen te bewijzen. Daarnaast hebben wij alternatieve manieren van bouwen geïntroduceerd om het gebouw bouwbaar te maken binnen beeld en budget waaronder het voorstel om de wanden prefab op locatie te storten en daarna te hijsen en stellen op locatie tbv de rest van de stort.

Daarna hebben wij met een team stukken geproduceerd om een gelijkwaardigheid van het materiaal aan te tonen. Tijdens de bouw hebben wij ons nuttig gemaakt door los van de gewoonlijke werkzaamheden die bij partiele directievoering horen ook de handen uit de bouw te steken op kritische momenten. Zo hebben we de aannemer geholpen bij het schoonmaken van de kisten vlak voor de stort van de wanden en hebben we geholpen bij het afrillen en storten van wanden en het dak als onderdeel van het bouwteam. Als letterlijke finishing touch hebben we het hout van de voordeur duurzaam gekleurd door een zelfgemaakt mengsel te produceren en aan te brengen op de eikenhouten latten van de voordeur. In al deze fases waren er natuurlijk ook tegenslagen en het was onze rol om het team met het einddoel: een mooi en werkend gebouw te blijven motiveren.

Jurycommentaar:

Beide heren laten in dit project hun ware karakter zien: bij weerstand door kunnen zetten als je echt in iets gelooft. Het getuigt van lef om met experimenteel beton te bouwen zonder dat je daarmee al praktijkervaring had opgedaan. Volgens de jury zijn Niels en Max als volgt te typeren: goede motivators, hands-on, doeners en doorzetters. Het is de dynamiek waar je het project oppakt en vervolgens realiseert; dan ben je de motor van het project. De jury roept deze unieke 'dwarsliggers' op om vooral nog meer van dit soort prachtige pareltjes in Nederland te realiseren.

Kandidaat: **Martijn van Gameren – Paul de Ruiter Architects**
Project: **Biosintrum**

Omschrijving Talent met toekomst:

Voor de Gemeente Ooststellingwerf heeft Paul de Ruiter Architects het uitzonderlijk duurzame gebouw, het Biosintrum, ontworpen; een kennis- en innovatiecentrum voor de biobased economie. Het BREEAM Outstanding kennis- en innovatiecentrum vormt straks het hart van het biobased bedrijventerrein Ecommunitypark in Oosterwolde en slaat een brug tussen het bedrijfsleven en de onderwijssector, zelfs de bouw en het ontwerp van het gebouw komt in samenwerking met lokale bedrijven en overheidsinstellingen tot stand. Samenwerking en kennisdeling staan centraal in zowel het ontwerp als tijdens het ontwerpproces.

Het Biosintrum is een perfect voorbeeld van hoe wij als duurzaam architectenbureau gebouwen ontwerpen die bijdragen aan het welzijn van de mens én de natuur, voor beide een toekomst. Als architect, verbonden aan dit bureau en aan het project Biosintrum, wil Martijn toekomst scheppen voor

deze vorm van architectuur. Dit doet hij door zich te verdiepen in innovaties zoals biobased bouwen. Daarmee draagt hij op zijn manier bij aan een toekomst voor alles wat leeft.

Een publiek biobased gebouw als het Biosintrum, dat gemaakt is uit grondstoffen uit biomassa, is op deze schaal niet eerder gedaan. Een droom voor een duurzaam architectenbureau als Paul de Ruiter Architects en een droom voor mij als architect. Het verwezenlijken van deze droom kan je als architectenbureau echter niet alleen. Daar heb je het volledige team van opdrachtgever tot aannemer voor nodig. Je moet als architect dan ook over de nodige overtuigingskracht beschikken om het team in deze gedachtegang mee te nemen en met elkaar tot grensverleggende inzichten en producten komen. Als het gaat om het bereiken van het maximaal haalbare zit de kracht van de architect in het vinden van de juiste balans tussen flexibiliteit en vasthoudendheid. Als architect is Martijn intensief betrokken bij dit project en zag hij erop toe dat binnen de torenhoge ambities, deze duurzame droom kon worden omgezet naar werkelijkheid. Dit is o.m. gelukt door deze cruciale balans zorgvuldig te bewaken.

Om een duurzaam gebouw als dit te willen en kunnen realiseren is samenwerken een must. Je bent immers met elkaar aan het pionieren want er zijn nog weinig hedendaagse biobased gebouwen met behulp van moderne technieken ontwikkeld. Het verbinden van mensen en het delen van kennis liep gedurende dit hele project dan ook als een rode draad door zijn werkzaamheden. Omdat dit biobased gebouw straks het onderwijs met het bedrijfsleven gaat verbinden, is er besloten om daar in een vroeg stadium mee te beginnen. Dit kwam tot uiting door al tijdens de ontwerpsessies met studenten om de tafel te gaan zitten en intensief met hen van gedachten te wisselen, te luisteren en ze actief vragen om input. Ook de kennisuitwisseling met experts stond centraal bij dit ontwerp. Martijn heeft het hele land afgereisd op zoek naar experts op het gebied van biosbased materialen, beurzen bezocht en nieuwe contacten gelegd met mensen die ons hebben willen helpen om een biobased gebouw neer te zetten.

Het Biosintrum is straks BREEAM Outstanding. Bij dit ontwerp hebben we de grenzen van wat er op dit moment mogelijk is met biobased bouwen binnen de huidige normen en regelgeving opgezocht en dat heeft zowel procesmatig als projectmatig een prachtig resultaat opgeleverd.

Jurycommentaar:

De jury is zeer onder de indruk van de manier waarop Martijn de samenwerking heeft vormgegeven door de gebruiker er vanaf het begin intensief bij te betrekken. De jury vindt het bijzonder inspirerend hoe Martijn het project heeft geleid, waarin hij een duidelijke en belangrijke rol heeft gespeeld om iedereen bij elkaar te brengen en te verbinden. Martijn laat hiermee een nieuwe manier van ontwerpen zien. Zijn rol is daardoor zeer betekenisvol.

Toelichting jurycriteria

Het beoordelingskader voor de inzendingen voor De Nederlandse Bouwprijs wordt gevormd door de 3 P's: People, Planet, Profit, die we kennen uit de duurzame ontwikkeling. Dit houdt in dat de inzending een positieve impact heeft op people (mensen), planet (milieu) en profit (winst).

Toegepast op de actualiteit van de bouw kan gedacht worden aan de volgende aspecten:

- **People**
 - Betaalbare en goede huisvesting voor studenten, starters, ouderen en vluchtelingen
 - Gezonde en comfortabele gebouwen
 - Kansen bieden voor mensen met afstand tot de arbeidsmarkt
 - Goede samenwerking met alle belanghebbenden
 - Leefbaarheid van de omgeving
- **Planet**
 - De energietransitie en het verkleinen van de CO₂-uitstoot
 - Het klimaatbestendig maken van Nederland
 - Het verwezenlijken van een circulaire economie, met betrekking tot keuze en behoud van grondstoffen al vanaf de ontwerpfase
 - Het integraal stimuleren van biodiversiteit op en rond het gebouw, zoals het creëren van leefruimte voor planten en dieren inclusief groene verbindende elementen
- **Profit**
 - Duurzame exploitatie / total cost of ownership
 - Levensloopbestendig / flexibel bouwen
 - Slimme samenwerking, kostenverlaging en een gezonde winstmarge

De jury zoekt daarbij naar inzendingen die innovatief, verrassend en grensverleggend zijn, bijvoorbeeld op het gebied van:

- Financiering (bijvoorbeeld crowdfunding)
- Materiaalgebruik en productietechnieken (bijvoorbeeld 3D-printen, robotisering, file-to-factory)
- Procesbeheersing (bijvoorbeeld BIM)
- Opdrachtgeverschap

Jury De Nederlandse Bouwprijs 2019

Voorzitter

prof. dr. Louise E.M. Vet
Directeur van het Nederlands Instituut voor Ecologie (NIOO-KNAW)
en hoogleraar Evolutionaire Ecologie (WUR)

Leden

prof. ir. Jan Brouwer
Architect en voormalig Rijksadviseur voor de Infrastructuur

dr. ing. Peter Fraanje
Directeur BRBS Recycling

ir. Carel de Reus
Zelfstandig adviseur Careldereus B.V.

Peter de Winter
Hoofdredacteur ArchitectuurNL & Bouwwereld

ir. Paul Laane
Ingenieursbureau Den Haag

Prejury

ir. Joost Heijnis - cepezed Architecten
ir. Steven Mast - Smits van Burgst
Henk Wind - Eisma Bouwmedia
Wilbert Coenen - KNSF Vastgoed BV
dr. Elma Durmisevic - 4D Architects
Job Schroën - September Architecten
ir. Sietsche Eppinga - BAM Infra Multidisciplinaire Projecten

Bestuur Stichting De Nederlandse Bouwprijs

Voorzitter

ir. Maarten van Hezik
Directeur Heeren uit de Bouw

Henk de Breij
secretaris en adviseur public relations & public affairs

Marian Verheij
penningmeester en brand manager Bouwbeurs

Leden

drs. M.J.M. Verhagen
voorzitter Bouwend Nederland

Nathalie de Vries
voorzitter BNA

Arend van Wijngaarden
bestuurslid CNV Vakcentrale

Secretariaat

Het secretariaat van Stichting De Nederlandse Bouwprijs is gevestigd bij:
PINO Communicatie, Evenementen en Congressen
Van Limburg Stirumstraat 8, 3581 VA Utrecht
T. (030) 275 96 26
E. bouwprijs@pino.nl - www.denederlandsebouwprijs.nl